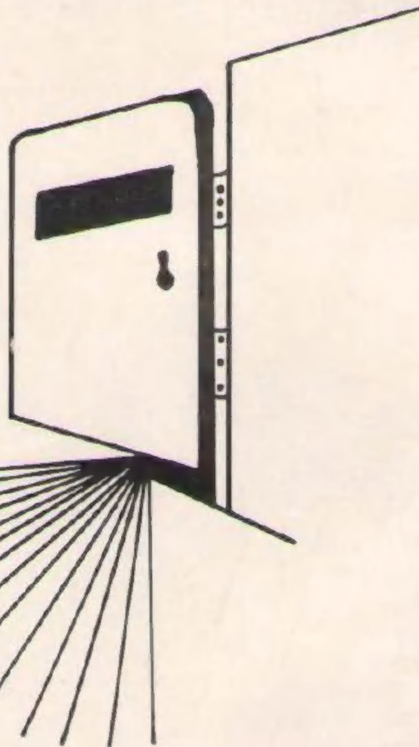

لە بڵاوکراوەکانی سەعدوڵڵا شێخانی ژمارە (٢٨)

چیرۆك

دەرگا

نووسینی:

کەماڵ سەعدی

١٩٩٠

له بلاوکراوەکانی سەعدوڵلا شێخانی ژمارە (٢٨)

چیرۆك

دەرگـا

کامـال سـەعدی

چاپخانەی (الحوادث) ـ بەغدا ـ

- چیرۆك ٠
- دەرگا ٠
- نووسینی : کەمـــال سەعدی ٠
- بەغدا ـ چاپخانەی (الحوادث) ـ ١٩٩٠ ـ ٠
- (١٠٠٠) دانەی لێ چاپکراوە ٠

ناوەڕۆک

پێشکەشە بە :ـ

- مامۆستای فۆلکلـۆر پەروەرو رابـەر عومەر شێخەڵڵا دەشتەکی ٠
- نەتەوەکەم ٠

دەنگێ ووتیا ئەلفاتیحە ... یەك پارچە دەست بەرزکرایەوەو دەستکرا بە فاتیحە خوێندن .

واقی وورما ... بەحاڵە حاڵ بە الحمد لله راگەیشتو وەکو ئەوان دەستی بۆ رووی بردەوەو ووتی :

– خوا لێی خۆش بێت .

دووا بەدوای ئەوە لە پرمەی گریانیدا ، دەستە سرەکەی دەرهێناو کەوتە سەر هەڵگلۆفتنی چاوەکانیو بەدەم گریانەوە :

– بەحەزرەت بووم ئەمجارەش بیبینم ... بەختم نەبوو کێ بزانێ بۆسەر تازیەمـــانەی دێم ... کۆمەڵێك قسەی خۆشو پێکەنینم لابوو بەڵام فەلەك دەوری خۆی گێڕا ، لەمجارەشیان مایە پووچ مامــەوە ... هەرنەی دەبڕیەوە ... پرسەکەرانیش لەکاری ئەم زەلامە ســـەریان سوورمابوو .

خۆیان بۆ نەگیراو دڵیان دایەوە :

– برادەر ئەم گریانو واوەیلایەی بێ ناوێ ... مردن براگەورەیە لەپێش هەموومانە ... دووایی ئەمەی ئێمـــە بەساڵا چوو بوو ، بەشی خۆی ژیانی بەسەر بردبوو ، نەخۆشیو پیریش زیاتر بێزاریان کرد بوو بۆیە بە مردنەکەی حەساوە .

زیاتر لەپرمەی گریانی داو بەدەم گریانەوە :

– چۆن وا دەڵێن ... پیری چی ... بەستە زمانە تازە لەهەرەتی

« گومـان »

بۆ هەر کوێ دەچوو وەکو سێبەرەکەی بەدوایەوە بوو ۰۰۰۰ دەم ئادەمێك هۆیێـکی دەکرد ، ئەویش لە دوای دەچەقی‌و لە شوێنی خۆی نەدەبزووت ۰۰۰

ـ عەجایەب دەبێ کێ‌بێ‌و مەبەستی چی بێ ۰! ئەم سەرو ئەوسەری شەقامی بازاڕی کرد هـــەر لـەدوای نەبۆوە ۰۰۰ توانای نەمـــا ۰۰۰ ئەوجارەیان ڕووی تێ‌کردو چـاوی خستە ناو چاوەکانی‌و هەر لـــە تۆقی سەرییەوە تاکو ژێر پێی تێی ڕووانی ۰۰۰ بەدەم تێ‌ڕوانینەوە لـــەبەر خۆیدا دەی ووت :

ـ دەبێ کۆنە هاوڕێی سەردەمی خوێنـــدنی سەرەتاییم نەبێ ؟! زەینم کورە ، بێ‌گومان هەر هەوەو دەیەوێ دەستی خۆی پێش بخـاتو قەرزارم بکاتەوە ۰۰۰ خۆی پێـــداکردو کـــەوتە هـاچ‌کردنی‌و بەدەم پێکەنینەوە :

ـ ئێی کوی ۰۰۰ باشی ۰۰۰ بەچی خەریکی ، هەی بێ وەفـــا ، ئەوە چەند لەمێژە خۆت بزر کردووە ۰

ئەمـەو دەیان قسەی تر ۰۰۰ جەبر نەی براندەوە ۰۰۰ کـــابراش بەتوڕەییەوە دەستەکانی فڕێدا ، دەمانچەکەی لەبەرپشتی دەرهێنـــا لەسەر تەختەی نێوچەوانی دانا ۰۰۰ پڕ لە قینەوە پێی ووت :

ـ برۆ هەی کەڵەك چی ··· دەتەوێ بەم زمانە لووسە لە خشتەم ببەیت ، جـــارێك توانیت بەڵام ئەمجارەیان ناتوانی ··· مـــن خۆم شاردۆتەوە یان تۆ هـەی قورمساغ ! کـە ئوتومبیلەکە چی خۆت نەبوو چۆن پێیت فرۆشتم ، وا دەزانی منیش لەو کەسانەم چاو لە مافی خـۆم بپۆشم ··· قسە هەزارەو دووانی بەکارە ، ئێستا پارەکەم دەدەیتـەوە یان بە قوربانی گولەیەکت بکەم ، بۆ هەزارانی وەك خۆت تەمبێت بکەم ؟

کـــە ناوی گولەو کوشتنی گوێ لێبوو ، شلەژا ، ڕەنـگی وەکو پەلـکە پیـاز سپی هەڵـگەڕا ··· هـــەر زوو پێناسەکەی بۆ دەرهێناو ووتی :

ـ مـــن گەمژەلم ، بێ ئەوەی لە ناسینت دڵنیابم باوەشم پیـــا کردی ··· باوەڕت هەبێت نە دەتناسمو نە دەمناسی ، تۆ بە هـەڵە تیم گەیشتوی من نەئوتومبیلم هەیەو نە دەشزانم ئوتومبیل لێ بخوڕم ··· کابرا سەیرێـکی پێناسەکەی کردو هەندێك لێی وورد بۆوە ، لــــەوە دەچوو باوەڕی نەکردبێت ··· ووتی :

ـ ماقوولە تۆ نەبیت ؟!

ئەمەندەی ووتو پێناسەکەی دایەوە ···

هــەر قاچێـکی کرد بـــە دوانو وەکو ماسی تێی تەقاند ··· ناوە ناوەش ئاوڕێـکی دواوەی خۆی دەدایەوە ··· کابراش یاغر یاغر بـــە دوایەوە هەنـگاوی دەناو بەچاوی قینەوە تێی دەڕوانی ·

ئاداری/ ١٩٨٥

« دەرگا »

سلیمان هاورێیەکی خۆشەویستی بوو ... ماوەیەکی زۆر بوو بەهۆی بەند بوونییەوە لێك دابڕابوون .

کە چرپەی بەربوونیی بەرگوێ کەوت ، پاکەتێك پاقلاوەو قامکە گولێکی دەستکردی بۆکڕیو بەرەو مالیان کەوتە ڕێ ... تەنیا جارێك مالیانی بینی بوو ، لە دۆزینەوەی گومانی هەبوو ... سەرەڕای ئەمەش دلی بەدەرگاشینەکەو کۆنە سکرابەکەی بەر دەرگای مالیان خۆش بوو ...

بەدەم ڕێگاوە بیری دەیان شتی بۆ دەهات .

پیاو ماوەیەکی درێژ هاورێی خۆی نەبینێ دەبێ چی بکا ... مەگەر وورد و درشت کۆنە یادگاری چەندان سالەی تەمەن هەلڕێژێت ، پێکەنین و گریان تێکەل بەیەك بکا . گەیشتە گەڕەکەکە ... لە دوورەوە قەرەبالغییەکی زۆری بەدی کرد ... بەرەو غەلبە غەلبی خەلکەکە ڕۆیشت ... چاوی بەدەرگا شینەکە کەوت .. شاگەشکە بوو .. ملی لە زووری ناو هەر لەدەم دەرگاوە لەقاقای پێکەنینی داو وتی :

ـ هاوڕێی گیانی قەت خەڵەت ناکا ...

خەڵکەکە ئەبڵەق مابوون ، بەسەر سوڕمانەوە سەیریان دەکرد ... بەلایەوە ئاسایی بوو کەسی لەوان نەدەناسی . بەرەو دیوەخان کشاندیان ... حەشاماتێکی زۆر دانیشتبوون جمەی دەهات ... بەزۆرە ملێ جێی خۆی کردەوە . چایان بۆ دانا ... لەگەڵ خواردنەوەی هەر قومێك سەیرێکی ئەملاو ئەولای خۆی دەکرد ، وەك شتێکی وون کردبێ‌و لێی بگەڕێ .

ڕووی لە دانیشتووەکان کرد ، لەقاقای پێکەنینیدا ووتی :

ـ بەراستی زۆر پێ خۆشحاڵ بووم ... باوەڕتان هەبێ لەگەڵ بیستنی ئەم هەواڵە قاچەکانم لە خۆشیان زەوی نەگرت ... باوەڕناکەم ئێوەش بەقەدەر من دڵخۆش بووبن ... بۆ خۆی لێیدا ... هەروا بزانن تازە لە دایك بووە ... پێنج سال بەدەم خۆشە مرۆڤ لە شارو کەس‌و کاری دوور بێ .

بەردەوام بوو لە قسەکردنەدا ، ناوە ناوەش ئاوڕێکی دەوروو بەری خۆی دەدایەوەو چاوی لە سلێمانی هاوڕێی دەگێڕا .... دانیشتوانی دیوەخانەکەش سەیری یەکتری‌یان دەکرد ، هەر دووکەس سەریان خستبووە بن گوێی یەك پسەپسیان بوو ... دیقەتی ڕووی گشتیانی دا تەنیا خەنەیەکیان لێ بەدی بکا کەچی وەکو ماری سڕ لەجێی خۆیان حەپەسابوون .

لە ناکاودا دەستەیەك زەلام بەزوور کەوتن‌و لەگەڵ دانیشتنەدا بەیەك

لاوی‌دا بوو ••• دوایی سلیمان تازه ژنی هێنا بوو ، کوڕی ساوا بوو ••

یه‌کیان خۆی بۆ نه‌گیراو قسه‌که‌ی بۆ بری •••

سه‌ری خۆی له‌قاندو ووتی :

ـ هه‌ر زوو زانیم ئه‌م براده‌ره به‌هه‌ڵه‌داچووه ، ئه‌م پێکه‌نینه‌ی بۆ هۆ نی‌یه ••• براده‌ر ئه‌وه ماڵی سلێمان نی‌یه ••• تۆ به هه‌ڵه‌دا چووی، سلێمان ماوه‌و نه‌مردووه ماڵیشیان ده‌رگاشینه‌که‌ی ئه‌وسه‌ری گه‌ڕه‌که •

حوزه‌یرانی ١٩٨٨

★ ★ ★

« دەنگ نووسـان »

چەند ساڵێك بوو خۆشت دەویست ... زۆر جاران دەتویست ڕازی دڵتی بۆ بدرکێنیتو هەگبـەی دەروونتی بۆ بکەیتەوە ، بەڵام جورئەتت نەدەکرد ... لەبەر خۆتەوە دەتووت :

ـ ئەگەر قسەیەکی خەڵەتم بێ بڵێ خۆ جارێکی تر چـاوم لـە بەرامبەری هەڵنایەت ...

دەیان بیری ترت بە خەیاڵدا دەهات ... لەدووا ساڵی خوێندنتدا بە پێویستت زانی شتێك بکەیتو پەردە لەسەر ئەم شەرمە هەڵبگریت ، خۆشەویستی‌یەکەتی بۆ بدرکێنیت . بۆ ئەم مەبەستەش لـە هـەلێك دەگەڕایت . گەشتی زانستی نزیك کەوتەوە ، وەکو ساڵانی پێشـوو دەست کرا بە ناو نووسین ... بە دڵنیا بوونت لە بەشـدار بوونی خۆشەویستەکەت شاگەشکە بوویت ، وا هەستت کرد تازە چـاوت هەڵێناوە و لەدایك بوویت ... بەلاتەوە باشترین هەل بوو لە گەشتێکی وا دوورو درێژو دوور لە کۆلێج ، دەروازەی هەموو شتی بۆ بـکەیتەوەو ئەوەی هەتە بۆی هەڵڕێژیت . گەشتەکە کرا ... چارە چاوی لەوەت بوو بێتە تەنیشتتەوە دابنیشێ . بەڵام بەسـەر خۆیشی نەهێناو لـە کورسی‌یەکەی دواتەوە دانیشت ...

کەوتیتە بیرکردنەوە ·· لەبەرخۆتەوە دەتووت :

ـ تۆ بلێی تائێستا هەستی بەم خۆشەویستی یە نەکردبێ یان لەبەر قسەی خەڵك بەسەر خۆی ناهێنێ‌و نایەتەلام ·

زۆر بیری تریشت بەخەیاڵدا دەهـــات ··· ئـەوەی لێ خۆش کردبوویت ، دانیشتنەکەی بوو لە دواتەوە ·

دووبارە دەتووتەوە :

ـ ئەگەر منی خۆش‌نەویستبایە لـــە پشتمـــەوە دانەدەنیشت · چاوەڕێی ئەوەت دەکرد قسەیەکت لەگەڵ بـکات‌و دەرگای گفتوگۆ بۆ بخـــاتە سەرپشت ، بەڵام لە بێدەنـــگی بەولاوە هیچی ترت لێ بەدی نەکرد ··· کەوتیتە بیرکردنەوە کـە چۆن پیخەیتە قسەو بابەتێـــکی لەگـەڵ بـکەیتەوە ، بۆیە پارچەیەك کێکت پێشکەش کردو ووتت :
ـ ئەم پارچـــە کێـکە بخۆ ، زۆر شیرین‌و خۆشـــە ··· ویستت قسەی تریش بـــکەیت ، بەڵام ئەو کێکەکەی ڕەت کردەوەو ســـوپاسی کردیت ·

زۆر غەمبار بوویت ··· ئارەقەی ســـوور و شینت کرد بەخۆت داشکایتەوە ··· هیوات بڕا ··· پاسەکەش بەردەوام بوو لە ڕێگا بڕین·

دوای ڕۆژێك بە دەستە ناسکەکەی مشتێ تۆ کودوی برژاوی بۆ ڕاگرتی ··· هەناسەت هاتەوەبەر ··· شاگەشکە بوویت · هەرچەندە قـــەت تۆوی برژاوت نەخوار دیوو کـــەچی وەرت گرت · لەگـــەڵ شکاندنی هـــەر دەنکێکدا کۆمەڵێك قسەت بەخەیاڵدا دەهـــات · تاوای لێهـــات ئەمجارەیات بەتەواوی دڵت لێی دابین بوو ··· بڕیارتدا ســـەرەتای بەرنامەی ئەم گەشتە بەسووڕانەوەی دوو قۆڵی لەگەڵ ئەودا

بەناو باخچـەی زەوورا دەست پێ بکەیت‌و خۆشەویستیی خـۆتی بۆ بەرکێنیت • گەیشتنەجێ ••• لەبەر ماندوێتی‌و شەکەتی تا ئێـوارە لێی ڕاکشان ••• لەخـەو هـەستایت ••• گەرووت گیرابوو ••• دەنگت نووسا بوو •••

هـەندێك خـۆت هێناو بردو دەستت کرد بە ئحم •• ئحم بەڵام سوودی نەبوو ••• تەنانەت تەنیا ووشەیەکت لەدەم دەرنەچوو •• هەر لەو ڕۆژەوە تاکو دوا چرکەی گەڕانەوەشت دەنگت هەر نەکرایەوە ••• ئەوەندەت بۆ دەکرا بچیتە بەرامبەری‌و چاو بخەیتە ناو چاوە جوانەکانی‌و وێنـەی خۆتی تیـا ببینیتەوە •••

ئەویش دڵی دەدایتەوەو دەی ووت :

ـ گەشتەکەت بەدڵ نەکـەوت ، دوا گەشتیشە لەگینـا بۆساڵی داهاتوو تۆڵەت دەکردەوە •

تۆش لەسـەرلەقاندن و بەدەست ئیشارەت دان بەولاوە هیچی ترت لەتوانادا نەبوو •

ئاداری ١٩٨٧

« تـاوان »

بۆ نزیکەی ساڵێك دەچـــوو مەراقی لەم قوتابخانەیە دابوو ٠٠٠ خووی بە دانیشتنی بەردەرگاکەیەوە گرتبوو ٠٠٠ زەلامێکی ســـەرو ریش سپی‌ی چاوگزی پەك کەوتوو بوو ٠٠٠ هەموو بەیانی‌یەك لەگـەڵ تاریك‌و روونـدا دەگەیشتە جێ ، لە ژوانی دوا نەدەکەوت ٠

لەگـەڵ هاتنی یەکـــەم قوتابی تا دوا قوتابی بەرد بارینی ئـەم بەستەزمانەیان دەکردو بەشێتە شێتە گوێیان پڕ دەکرد ٠

بەڕێوەبەری قوتابخانەکە زۆر بیری لەحاڵی ئەم زاتە دەکردەوە بێ ئەوەی بـگاتە شتێك ٠٠٠ زۆر جارانیش داوای هاتنە ژوورەوەی لێ دەکردو پارەو یارمـــەتی بۆ ڕادەگرت کــەچی وەری نەدەگرت‌و بەماتی دەمـــایەوە ٠

دیمەنێکی زۆر غەمگین بوو ٠٠٠ نە وازی لێ دەهێنان‌و یەقــــەی بەرئەدان ، نە یارمەتی‌یەکەی وەر دەگرت ٠

لەوە نەدەچوو شێت یان گێل‌و هوڕ بێت بۆیە ببووە هــــەوێنی بیرکردنەوەی بەڕێوەبەرو مامۆستایانی قوتابخانەکە ٠٠٠ بیرو هۆشیان لەلای ئەو بوو دەیانویست تێی بگەن ٠

بەردبارینو نارەحەت کردنیشی لەلایەن قوتابییانەوە زیاتر تەنگیات بە بەڕێوەبەر هەڵچنی بوو ، هانیان دەدا هەوڵی دوورخستنەوەی بدات یان لەبنجو بنەوانی نهێنییەکانی دەروونی بکات ٠

بەیانییەکی زوو ، تازە زەنگی وانەی یەکەم لێ درابوو ، قیژەیەك بەرزبۆوە ، لەدەرەوەی قوتابخانەدا بووە هەلا ٠٠٠ دوا بەدوای ئەوەش قوتابیان بەراکردن بەرەو ژووری بەڕێوەبەر هاتن ، پێیان ڕاگەیاند کابرا دەیەوێ (لاثان) ببات ٠٠٠

لاثان قوڕگی پڕ گریان بوو ٠٠٠ لە ئامێزی کابرادا وەکو داربی دەلەرزی ٠٠٠ وەختا بوو تۆق ببا ٠

بەڕێوەبەر خۆی گەیاندێ ، لاڤانی لەباوەش دەرهێناو ووتی :

ـ رۆڵە مەگری ٠٠٠ وەکو باوکت وایە نات خوات ٠٠٠ ترسی بۆچییە ، قەت مرۆڤی وات نەبینیوە ؟!

لاڤانیش لەترسان دەمی بەسەر یەکدا قرسابوو نووقەی برا بوو ٠٠٠

لاڤانی بەرێ کردە ژوورەوە ڕوی کردە کابرا ووتی :

ـ خاڵە گیان من لەمەبەستت ناگەم ، دەتەوێ یارییان لەگەڵ بکەیت یان بیان تۆقێنیت ؟

هیچ وەڵامی نەدایەوە ٠ فرمێسك چاوەکانی پڕ کردبوو ٠ ٠ ٠ دڵۆپ دڵۆپ فرمێسکی زیو بەسەر ڕیشە سپییەکەیدا دەتکایە خوارەوە ٠

لێی دووبارە کردەوە ، بێ سوود بوو ٠٠٠ وازی لێ هێناو گەڕاوە ژوورەکەی خۆی ٠

هەر لەو ڕۆژەوە کەوتە بیرکردنەوەو لەبەر خۆیەوە دەیوت :

- زێدە لەم هەمو منالانەی قوتابخانە بۆ تەنیا لاقانی گرت !
ئەگەر مەسەلە یاریکردن بێت خۆ گشت منالان ئێسکیان سووکەو حەز لەیاری دەکەن . بەلام گرتنو کوشینی لاقان بەم شێوەیە قەت لەیاریکردن ناچێت ...

دەیان بیری تری بۆ دەهات . تابلێی مەسەلەیەکی ئالۆزو لێل بوو وەکو گرێ کوێرە وابوو هەر چەند هەولی بۆ دەدا بۆی نەدەکرایەوە .

ڕۆژێکی تر زەنگی دوا وانەی قوتابخانە لێی دەدا ، پەیتا پەیتا منالان دەچوونەوە ... هاواری منالان بەرز بۆوە . بەشەپۆل خۆیان کوتایە زووری کارگێری ، بەگریان ڕوویان کردە بەڕێوەبەرو ووتیان :

مامۆستا دیسان شێتەکە لاقانی گرتەوەو دەیەوێ بیبات .
بەڕێوەبەر ڕای کردە دەرەوە ، کەوتە دوایو لاقانی لێ سەندەوە .

ئەم جارەیان هەر بەوەندە نەوەستا ، پیلی کابرای گرتو ڕایکێشایە ژوورەکەی خۆی . پێی ووت :

- پێم نالێی بۆچی مەراقت لەم منالە داوەو وازی لێ ناهێنی ...
خۆ ئەگەر مەسەلە یاریکردن بێت ئەمانەی تریش وەکو ئەو منالنو حەز لەیاری کردن دەکەن ، بەلام دیارە تۆ نیازت خراپەو دەتەوێ کەتنێك بکەی !؟

بێ دەنگی پەردەی بەسەردا کێشا ... جاران ئاسایی خوڕ ، خوڕ فرمێسکی بەسەر ڕوودا دەتکایە خوارەوەو کۆکە کۆکیش شپرزەی کردبوو ...

بەزۆر شێواز لەگەڵی دوا بێ سوود بوو ... کە زانی بەنەرمی ناگاتە هیچ ئەنجامێك ، دەستی کرد بە هەڕەشە لێ کردن ...

تەلەفۆنەکەی ڕاکێشا بەردەمی خۆی ووتی :

- هەر ئێستا ئەگەر قسە نەکەیت پۆلیست بۆ بانگ دەکەم ؟

هەموو لەشی هاتە لەرزین ، خۆی هەڵکوتا سەر قاچەکانی‌و تەلەفۆنەکەی لەدەستی دەرهێنا ، کەوتە قسە :

- بەس ئەمجارە لێم گەڕێو پۆلیسم بۆ بانگ مەکە هەموو شتێکت بێ دەڵێم .

هەناسەیەکی هاتەوە بەر ، تەلەفۆنەکەی دوور خستەوەو ووتی :

- خاڵە گیان فەرموو ... چیت هەیە بیڵێ منیش ئەوەی لە توانام دا هەبێت بۆتی دەکەمو دریغی ناکەم .

ڕوی کردە بەڕێوەبەر ، بە قوڕگی پڕ لەگریانەوە ووتی :

- مــن دڕندە نیم ، شێتیش نیم ... وەکو ئێوە مرۆڤمو هۆشم هەیە . بەڵام منالان لێم دەترسێن ، بە شێتم تێ دەگــەن ... تەنانەت ئێوەش هەروام تێ دەگەن ، ناهەقیشتان ناگرم ...

لەپرمەی گریانی دا ، بە دەنگێکی بەرزەوە ووتی :

- بەس نی‌یە کچەکەشم هەروام تێ دەگاو ...

قسەکەی تەواو نەکرد ، قووتی داوە .

بەڕێوەبەریش لەناو زانەکانی دا توابۆوە ... فرمێسك لە چاوی قەتیس مــابوو ...

ڕوی تێ کردەوە ، دەستی خستەوە سەر شالی‌و ووتی :

ـ دەزانم تۆ دڕندە نیت... بەڵام من تێ ناگەم ! تکایە قسەکانت تەواو بــکە ؟

گرژی‌یەوەو ووتی :

ـ دەزانم بۆ وادەڵێی... دەتەوێ نهێنی‌یەك بەرگێنم‌و بەیەکجاری لەدیتنی بێبەشم بکەیت .

ئەمەندەی ووت‌و هەستایە سەر پێ ویستی بچێتە دەرەوە .

بەڕێوەبەر دەستی گرت‌و پێی ووت :

ـ بەڵێنت داومەتێ هەموو شتێکم پێ بڵێی،کەچی وا دەبینم دەتەوێ بچیتە دەرەوەو پێم نەڵێی ؟

پێکەنین‌و گریانی تێکەڵ بەیەك کردبوو ... چەند جارێك لێوەکانی لێك دان ویستی شتێك بڵێ بەڵام قسەی بۆ نەهات .

دووبارە دەستی دایەوە تەلەفۆنەکەو ترساندی‌یەوە .

زوو دەستی خستەوە گیرفانی ، پێناســەکەی دەرهێنــا خســتیە سەرمێزی بەڕێوەبەرو پڕ بەدەنگ هاواری کرد :

ـ ئەمەش پێناسەکەم ئەگەر بڕوام پێ ناکەیت .. من باوکی لائالم.

بۆ دەبێ منالی خۆشم لێم قەدەغە بێت‌و نەتوانم پی دوێنم ... بــۆ ئەمە تاوان بێت .

دوای خوێندنەوەی پێناسەك ، بە ووردی هەر لە تۆقی سەری‌یەوە تا ژێر پێی کەوتە ڕوانینی دیمەنی‌کابراو لەبەر خۆیەوە ووتی :

ـ ناچیته ئەقڵەوە ئەمە باوکی لاڤان بێت بەڵام ناوەکەش دەقاو دەق خۆیەتی !!

هەندێك سەری لەقاندو وتی :

ـ نازانم چۆن باوەرت پێ بکەم کە تۆ باوکی لاڤانیت ؟!

لەپڕمەی گریانی داو وتی :

ـ کە تۆ بەم پێناسە باوەر نەکەیت ، پێم نالێی ئەی بەچی باوەر دەکەیت ؟

زیاتر لێی چووە پێشەو کەوتە دڵ دانەوەی ، پێی ووت :

ـ خاڵە گیان لێم ناگیرێت ··· سەرم لێ شێواوە ··· کە سەیری دیمەنی تۆو لاڤان دەکەم بەقەد زەویو ئاسمان دوورن · لاڤان وا رێکەو پێکەو گەشاوە ، تۆش پیرو پەك کەوتە سەرو ریش تێك ئاڵۆزاو ··· نازانم ئەمە چۆنە ؟

سەری بەرزکردەوە ، روی لەئاسمان کردو وتی :

ـ ئەم خوایە شایەدە من باوکی لاڤانم ·

دەستی گرتو لەسەر کورسی‌یەکە دایئیشاندو وتی :

ـ ئیستا دڵنیابە باوەرت پێ دەکەم ·

هەناسەیەکی درێژی هەڵکێشا وتی :

ـ کەواتە لاڤانم دەدەیتەوە !

ـ بەڵێ ، منالی خۆتەو سەربەستی لەبردنەوەی کەس نی‌یە رێکات پێ بگرێ · بەڵام شتێك هەیە دەبێ بیزانیت ، لاڤان لەژێر چاودێری

بەشی سەرپەرشتی ساوایانە ، دەبێ ئاگاداریان بکەمەوە ، ئەوسا بەتۆی دەسپێرم ٠

تەلەفۆنەکەی هەڵگرت ، بەڕێوەبەری سەرپەرشتی ساوایانی وەرگرت ٠٠٠ ووردو درشت مەسەلەکەی بۆ گێڕاوە ٠٠٠

دوای تۆزێك تەلەفۆنەکەی داخستەوە٠٠٠ لەبەر خۆیەوە ووتی :

ـ ئەی لەم زاڵمە ٠٠٠ ژنی خۆی کوشتووە ، منالێکیشی فرۆشتووە ٠٠٠ ئێستاش کە لە بەندیخانە بەربووەو دەیەوێ ئەم تاقە منالەشی بفرۆشێت ٠٠٠ کێ بزانێ دادگە حەجری خستۆتە سەرو مالی حەزانەی لێ سەندۆتەوە ٠٠٠ چاك بوو تەلەفۆنم کرد ٠٠٠

لەبەڕێوەبەر چووە پێشەوە پێی ووت :

ـ لەگەڵ کێ قسە دەکەیت ٠٠٠ چیان ووت ، دەم دەنەوە ؟

ـ نەخێر ٠

خۆی هەڵکوتا سەرمێزەکەی و بەهەردوو دەست چاکەتەکەی ڕاکێشا ووتی :

ـ زانیم نهێنی‌یەکەم پێ دەدرکێنیت و نام دەیتەوە ٠

شوباتی ١٩٨٨

« یۆبیلی ئـالتوونی »

هـــەر لەو ڕۆژەوەی هەواڵی دەرکردنی خۆم لە کۆلێجدا گوێ لێ بوو ، ئۆقرەم لێ بڕا ... دەرگا نەمـا ڕووی تێ نەکەم ... بەڕێوەبەری کۆلێجو سەرۆکی زانکۆ ، گشتیانم بەسەر کردنەوەو سوودی نەبوو ... زۆرم بیرکردەوە بێ هودە بوو ... دەرکردنم لەسەر هەڵەیەکی بچووکی کۆمپیۆتەر ناچێتە ئەقڵی هیچ کەسێـــکەوە ... جەنـابی بەڕێـوەبەری کۆلێج خۆیشی دەیووت (بەلامەوە سەیرە کە ناوی تۆش کەوتـۆتە نـێو لیستەی کۆمپیۆتەرەوە) سەرەرای ئەمەش هیچی بۆ نەکردم لەوەنـدە نەبێت پێی ڕاگەیاندم کە خۆم بگەیەنمە لای جەنابی وەزیرو مەسەلەکەی بۆ ڕوون بکەمەوە بەڵـکو چارەیەکم بـکا .

ئەوەی ڕاستی بێت چوونە لای جەنـابی وەزیـرم پشـت گـوێ ئەخستبوو ... دوو جاران بۆ دیدەنیی سـەفەرم کـرد نەگەیشـتمە خزمەتی ...

ئەم مەسەلەیە زیاتر لە مانگێکی بەسەردا ڕەت بوو ... ڕۆژێکیان بەخەیاڵم داهات کە بارەگای یەکێتیی گشتیی قوتابییـان و لاوانیـش بەسەر بکەمەوە ، تاکە شوێن بوو بەسەرم نەکردبێتەوە... ناوی خوام لێ هێناو بۆم تێ ئەقانە ... گەیشتمە جـێ ... هـەر لەبـەردەرگای

حەوشە تا دەگاتە ژوورەوە لەم بەرو لەو بەر کیژۆلـەی جوان وەستا بوون... گوڵ بەدەست بەچەپلە بەرێیان کردم تا گەیشتمە بەردەم جێگری سەرۆك ، ئەویش بێ سێو دوو بەرەو سالۆنە گشتی‌یەکە رای کێشام .

تێنەگەیشتم مەسەلە چی‌یەو ماوەشی نەدام هیچی بۆ بدرکێنم... کە قاچیشم نایە ژوورەوە یەك پارچە دانیشتووی سالۆنەکە لەبەرم هەڵسانەوەو بەفەرموو فەرموو شەرمی دونیایان بەسەرمدا باراند ... ئارەقەی سوورو شینم بەدەردابوو ... هەموو تاج و نەجمە لەسەر شان بوون ، بریق و هوڕی قۆندەرەی پایان هۆڵەکەی خستبووە سەما ... لەریزی پێشەوە لاقەنەفەیەکی چۆڵم بەدی کرد ، لێی دانیشتم و شادەیەکی بەهەقم هێنا ... چاو قوچانێکی پێنەچوو پاقلاوەو کۆکام بۆ هات... لە خواردنەوەی دو دڵ بووم ... ئاخیری هەر جورئەتی ئەوەم نەکرد بیخۆم... هەندێك خۆم هێناو برد ویستم لەسەرۆکی یەکێتی بپرسم و مەسەلەکەمی تێ بگەیەنم بەلام بەختی من لـە پارێزگارەوە تا دەگاتە سەرۆکی زانکۆو بەڕێوەبەری کۆلیجیشمان رووبان لەوێ کردو بەژوور کەوتن ... بووە ڕۆژی حەشر ... هەر لەگەڵ هاتنی میوانەکان ئەو دوو کەسەی لەتەنیشتم بوون هەڵسانە سەر پێ ، منیش بێ ئەوەی بزانم مەسەلە چی‌یە هەڵسامە سەر پێ ، قوڕم بۆ گیراوە ، ئیتر لە یەکەم میوان بگرە تا دەگاتە دوا میوان کەوتنە دەست لە ملانمان و بە پیرۆزە مێشکیان پڕ کردم ... واقم وڕما بوو نەم دەزانی ئەم پیرۆز بایی‌یەیان لەچی بوو ... دەمویست خۆم رزگار کەم بەلام خراپتر لە دواتر بوو.. هەر جارێکیش سەرم هەڵدەبڕی و سەرۆکی زانکۆو بەڕێوەبەرەکەمانم دەبینی هێندەی تر هەناسەم لێ دەبڕا... وێنەگری تەلەفزیۆنیش وەکو پەروانە بە دەورەماندا سووری دەداوە ...

ئەوەی ڕاستی بێت مەسەلەکەی خۆمم لەبیر چوو ، ما بکەومە بیرکردنەوەو بزانم ئەم کۆبونەوەیە چی‌یە ، بەڵام هەر لەمزالی ... ئاخیری بڕیارم دا بۆی بڵێم ، ڕووم کردە سەرۆکی یەکێتی‌و بەسەد ناڵەی عەلی پێم ووت (دەزانی من بۆچی هاتوومە ؟) ئەویش سەری خۆی لەقاندو بەزەردەخەنەیەکەوە ووتی : (دەزانم... دەزانم ئەی چۆن یاخوا بەخێر بۆی) ..

دەستی بۆ پاکەتەکەی درێژ کردو جگارەیەکی دامێ ، هەر چەندە قەت جگارەم نەکێشابوو کەچی نازانم چۆن خۆم لەبیر کرد وەرم گرت.

دووبارە جورئەتم دایەوە بەر خۆم‌و ڕووم وەرچەرخاندەوە لای هەر وەکو جاران ووتم (دەزانی ...) ماوەی تەواو کردنی نەدام ، بەسەر لەقاندنەوە ووتی (دەزانم ... دەزانم) لەو لاشەوە سەرۆکی ژاڵکۆ سکرتێرەکەی نارد بەشوێنماو بانگی کردم ... چوومە لای ، سەری هێنا پشت گوێم‌و ووتی :

ـ دەبێ ببانبەخشیت ، بەخۆت دەزانی ڕۆتینی دائرە وا لە مرۆڤ دەکا کە شەرمەزار بێت‌و چاکەی پێ نەکرێ ... ئەگینا ئێمە دەزانین ناوەکەی تۆ بەهەڵە کەوتۆتە نێو لیستەی کۆمپیوتەرو سووچی ئێمەی تیانیە ... بەڵام سەرەڕای ئەمەش قەیناکا تۆ هەر لەم ڕۆژەوە دەتوانی بگەڕێیتەوە کۆلێج‌و وەکو جاران بخوێنیت ، بەڕێوەبەریشتان خۆی لێرەیەو ئاگادارە .

پێکەنینم هات ... ویستم سوپاسی بکەم بەڵام قوڕگم گیراو قسەم بۆ نەهات ئەوەندە نەبێت منیش وەکو سەرۆکی یەکێتی دوو جار سەرم بۆی لەقاند .

ئەوەندەی شاگەشکەی ئەوە بووم کە لە تەنەفە زلەکە رزگارم بوو، ئەوەندە بە مەسەلەی گەڕانەوەکەم دلخۆش نەبووم ... بەرەو دەرگا کشام ...

سەرۆکی یەکێتی هەلساو هاتە دوام ووتی :

وا بزانم من بەهەلە لە مەبەستت گەیشتووم ... هیچ ئیشت نەبوو ؟

هیچ خۆم تێك نەدا ووتم :

ـ نەخێر ، تەنیا بۆ پیرۆزباییتان هاتبووم بەلام نازانم بەچی بۆنەیەکەوەیە ؟

ووتی :

ـ جەژنی یوبیلی ئالتوونی یەکێتیمانە .

دوو جاران سەری خۆم بۆ لەقاندو بەرەو دەرگای حەوشە کشام .

کانونی یەکەمی ١٩٨٥

★ ★ ★

« شێخ عەبدوڵا »

چەند ساڵێك بەسەر مافی خانەنشینێتی‌یەکەیدا ڕەت بوو بوو ، بێ ئەوەی ئاوڕێکی لێ بدەنەوەو ڕەزامەندی‌ی بۆ بنوێنن • فەرمانبەرێکی کارامەو لێهاتوو بوو بۆیە دەستیان لێ‌ی بەرنەدەبوو•••

سکاڵایەکی جوان‌و ڕازاوەی بۆ بەڕێوەبەری گشتی نووسی‌و تیایدا ناوی شێخ عەبدوڵایەکی هێنا بوو گوایا لە یەکێ لە بەڕێوەبەرێتی‌یەکانی سەر بە بەڕێوەبەرێتی‌یە گشتی‌یەکەی خۆیانەو فەرمانبەرێکی بەتواناو بەهرەدارە ، گرەنتی ئەوەی بۆ دەدات کە شایستەی پڕکردنەوەی ئەو فەرمانە بێت‌و لە شوێنی ئەو بکرێت بە بەڕێوەبەری پشکنین •

بەڕێوەبەری گشتیش دەم‌و دەست ڕەزامەندی‌ی بۆ نواند بەمەرجێ ئەو شێخ عەبدوڵا ناوە لە شوێنی ئەو بکرێت بە بەڕێوەبەر •••

هەر ئەورۆژە دەست کرا بە تەلەفۆن کردن ••• داوای ناردنی لیستەی خەدەمات‌و دۆسی‌یەی شێخ‌یان کرد لەگەڵ هاتنی خۆیشی بۆ دیدەنی‌ی جەنابی بەڕێوەبەری گشتی • لەبەڕێوەبەری دارایی‌و کارگێڕی‌یەوە تاکو دەگاتە بچوکترین فەرمانبەری خۆیەتی فەرمانبەران،

شاباشیان بۆی کردو چاکەی ئەم هەڵبژاردنەی شێخ‌یان کردە هی خۆ...

بەهەر حاڵ شێخ بەگورجی گەیشتە جێو هاتە لایان ... قەتیش باوەڕی نەدەکرد ئەو خەڵەتەیان کردبێت ، فەرمانبەرێکی وون بووی پەك کەوتووی بەساڵاچووی وا دوورە پەرێزیان بۆ ئەم فەرمانە مەزنە بیرکەوتبێتەوە ، لە کاتێکدا بەری چەند ڕۆژێك بەناوی کەم تەرخەمی‌یەوە مووچەی حەفتەیەکی‌یان لێ بڕی بوو .

ئەو لیوەڕژیەیان گەورەو بچووکی بەڕێوەبەرێتی‌ی گشتی لەسەر حسابی شێخ کەوتنە سەر خواردنی کەباب ، کەس شەقی لە کەباب هەڵنەدەدا ... بێ لە دابەش‌کردنی دیاریش بەسەر بەڕێوەبەری دارایی‌و کارگێڕی‌و گەورەو بچووکی بەشی خۆیەتی ...

نان‌و کەباب خۆش بێت ، ئیش‌و کاری حەفتەیەکیان بە نیو سەعات ئەنجام دا ... بەخێرایی نووسراوی هەڵبژاردنەکەی شێخ‌یان لەچاپ‌داو بەرەو نووسینگەی بەڕێوەبەری گشتی‌یان بەڕێ کرد . هەمووی چەند دەقیقەیەکی نەبرد هاتن بەدوای شێخ‌داو بەرەو ژووری بەڕێوەبەری گشتی‌یان کشاند ...

شێخ لە خۆشی‌یاندا هەر ئەوەتا نەدەفڕی ... زیکەی پێڵاوەکانی ڕۆژە ڕێ‌یەك دەڕۆیشت ... بۆین باخەکەشی وا توند بەستبوو ئەوەتا نەی دەخنکاند ... ئەوەندەی قۆڵاتیاو تیرۆس لەخۆی دابوو ئەو ناوەی تەنی بۆوە ...

شێخ لەلایەن جەنابی بەڕێوەبەری گشتی‌یەوە پێشوازی لێ کرا .

جەنابی بەڕێوەبەر گشتی کەوتە پیاهەڵدانی شێخ‌و لاواندنەوەی ، گوایا بۆ ئەو فەرمانە پڕ بەپێستی خۆیەتی‌و هەر قابیلی ئەوە ٠٠٠

شێخیش ناوە ناوە دەستی بۆ چاویلکەکەی دەبردەوەو کۆکە کۆکی لەخۆی دەهێناو قونە تاتکێی بوو ٠٠٠

لەناکاو بەڕێوەبەری پشکنین بەژوور کەوت‌و فەرمانبەرێکیشی بەدوایەوە بوو ٠٠٠ ڕوی کردە بەڕێوەبەری گشتی‌و بۆی ووت :

ـ جەناب ئەمەش شێخ عەبدوڵا کە بەجەنابتم ووتبوو بۆ دانانی لەشوێنی من ٠

بەڕێوەبەری گشتی بەسەر سوورمانەوە ووتی :

ـ چۆن ؟! ٠٠ بۆ گوایە ئێمە چەند شێخ عەبدوڵامان هەیە ؟!

مایسی ١٩٨٧

« مەسەلە دە دینارەکەیە »

دە ساڵی ڕەبەقم لەگەڵ دا بەسەر برد بێ ئەوەی تۆزقاڵێک سەرم لە لێپرسراوی بەشی خۆیەتی فەرمانبەران دەربچێ • کاروباری لیژنـەی حسابکردنی خزمەتی خستبووە ژێر دەستی خۆیەوە ، ماوەی نەدەدایـن یارمەتی بدەین •

ڕۆژ نەبوو دەیان کرێـکارو فەرمانبـەری دائـرەکانی سـەر بـە دەزگاکەمان ، ڕوومان تێ نەکەن‌و دادو بـێ داد لە دەسـت دواکەوتـنی حسابکردنی خزمەتی سەربازی‌و کرێکاری‌یان نەکەن •••

حەقیان بوو ، هەر ڕۆژێکی دواخستنی ئەم کارە دەبوو بـە هـۆی زیان لێدانیان‌و بەرزنەبوونەوەی مووچەکەیان • زۆر جـاران خـۆم تـێ هەڵدەقورتاندو دەمویست هەندێک لەو کاروبارانەم بداتێ‌و لەجیاتی ئەو ئەرکەکە بەجێ بێنم ، بەڵام ماوەی نەدەدام‌و قـەرزاریشی دەکردمـەوە • ناچار دەبووم هەناسەیەکی سارد هەڵکێشم‌و بەکت‌و ماتی بمێنمەوە •

ڕۆژێکیان کرێکارێک لە دوورەوە هاتبوو ••• هەر پرتەو بۆڵـەی بوو ••• منیش گوێم بۆ هەڵخست ، دیار بوو هەر باسی سێ‌سەد دیناری

دەکرد گوایە لەو ڕۆژەوەی مەعامەلەکەی لامـــان خەوتۆوە ئەو گەزمـە پارەیەی لەدەست چووە ٠

دەت ووت لەگەڵ ئەویشیان نی‌یە هەر خۆی لەگووڕە تەبرد ٠٠٠ دوای بێ هیوا بوون ڕوی لەمن کردو بەوپەڕی بێزاری‌یەوە بەدەنگی بەرز هاواری کرد :

ـ کوا ویژدان ؟! کوا مرۆڤایەتی ؟! کوا دین ؟! من ئێستاکە لەو پەڕی کەم دەرامەتیدام‌و منالەکانم نەخۆشن ، پارەم نی‌یە لێیانی خەرج بکەم کەچی ئێوەش بەزەییتان پێم دا نایەتەوە ٠ دڵم بۆی زووڕایەوە بەڵام بێ سوود بوو ٠٠٠ هـەر لـەوڕۆژەوە کەوتـمە بیرکردنەوە لـە نهێنی دواخستنی ئەم جۆرە مەعامەلاتانە کەچی هەر لەجیهـانی پڕ لـە نهێنی‌و شاراوەیی‌دا مانەوە تا ئەوکاتەی لێپرسراوی بەشی خۆیەتی خانەنشـین کراو ئەرکی هەڵسووڕانی بەشەکە بەمن سپێردرا ٠٠٠

دوای فێربوونم بڕیارمدا بەر لە هەموو شـتێك دەسـتێك بـەم مەعامەلاتانەدا بهێنم‌و ئەم کرێکارو فەرمانبەرە بەستەزمانانە لەم گێژاوە ڕزگار بکەم ٠٠٠ ناوی خوام لێهێناو لە تـاقە ڕۆژی یەکەمدا بەشـێکی زۆریم جێ بەجێ کرد ٠

بۆ بەیانیش بەچایم گەیاندن‌و بۆلای جەنابی بەڕێوەبەرم بـرد٠٠٠

قەڵەمی لەسەر نووسراوەکان چەقی ٢ هۆپێـکی لێـکردو چـاوی خستە ناو چاوم‌و ووتی :

ـ ئەم لەزیەتە چی بوو ؟!

منیش زۆر ئاسایی ووتم :

ـ جەناب هیچ لەزیەت نی‌یە ، پەنا بەخوا هەر ئێستا ئەوانـــەی تریش تەواو دەكـــەم ٠٠٠

قسەكـــانم تەواو نەكردبوو ، بەتووڕەیی‌یەوە چووە دەرەوە ٠٠٠ سەرم سووڕما ٠٠٠ لەبەر خۆمەوە ووتم :

ـ تۆ بڵێی شتێكی خراپم كردبێت یان جەنابی بەڕێوەبەر هـــەر خۆی تەواو نەبێ‌و گیروگرفتی تایبەتی‌ی خۆی هەبێت‌و بەمنی دابڕشتبێ ٠ دەیان بیری تریشم دەكردەوە ٠

تاكو حەفتەیەكیش مەعامەلەكان لەژووری بەڕێوەبەر دەرنەهاتن ٠ وەكو بەردی ژێر گۆم‌یان بەسەر هات ٠

خۆم پێ نەگیرا ، بۆ بەسەركردنەوەی دووبارە چوومەوە لای ٠٠٠ هێشتان وورتەم لێوە نەهاتبوو ، خێرا مەعامەلە كـــانی خستـــە نـــاو دەستم‌و ووتی :

ـ لە لای خۆت گلیان بدەوە ، مانـگی تەنیا دوو دانەی بۆ ئیمـــزا بنێرە لام ٠

پێكەنینم هات ووتم :

ـ جەناب ئەم ئەركەی بۆچی‌یە ؟! وا تەواو بووە ، ڕزگاریان بكە با ڕزگارمـــان بێت ٠

بەتووڕەیی‌یەوە ووتی :

ـ دەتەوێ ئان بڕوامان بكەیت ؟!٠٠ یەك‌كارتۆن مریشك بـــەدەم خۆشـــە !

زیاتر سەرم سووڕما ، هیچی لێ تێنەگەیشتم ووتم :

ـ جەناب نان برانی چی‌و مریشکی چی ؟! من هیچ لەمانە تێ ناگەم تکایە تێم بگەیەنە ٠

هێمن بۆوە ، بەرێز لێنانەوە دای‌نیشاندم ٠٠٠ ناردی چایەکی شیرینم بۆ هات ٠٠٠

ئیتر مابکەوێتە شکاندنەوەی لێپرسراوی کۆن‌و ووتی :

ـ دەبوایە هەرزوو بزانم سووچی تۆ نەبووە ، کەم تەرخەمی لەو قورمساغە بووە تێی نەگەیاندوی ٠٠٠ ئەی چۆن من دەزانم ئەوە چ مالێکە بۆ خۆی خانەنشین بووەو خەمی ئێمەشی نی‌یە ٠٠٠ چ باکی پێمانە ئێمە لە نیوچەوانی ئەم کرێکارو فەرمانبەرانەوە مانگی دە تاکە دیناری رەبەق بەدۆرێنین ٠

لەمەبەستی نەگەیشتم پێم ووتەوە :

ـ جەناب بەتەواوی تێم بگەیەنە مەسەلەی ئەم دە دینارە چی‌یە ؟ ووتی :

ـ مەسەلە دە دینارەکەیە ٠٠٠ یاسا رێی بەئێمەی لیژنەی حسابکردنی خزمەتی سەربازی‌و کرێکاری داوە مانگی دە دینارمان بۆ بخرێتە سەر مووچەکەمان بەمەرجێك مەعامەلەکان لە مانگێکدا لە دووان کەمتر نەبن ٠ جا ئەگەر ئێمە ئەو مەعامەلاتانە هەموو جێ بەجێ بکەین ئەوا تاکو چەند مانگێك بەبێ ئەم خەرجی‌یە دەمێنینەوە ٠

حوزەیران ١٩٨٣

« کۆنه هەوار »

ماوەیەکی زۆر بوو لـە کەس‌و کاری دوور بوو ... باری ژیـان وای لێ کردبوو بۆ پەیداکردنی لوقمەیەك نان حەوت کێو ببڕێت ... پیـاو بـکەوێتە وولاتی غەریبی ، غوربەتی هەلدەستێ‌و یادی گـەورەو بچووکی ئاوایی‌یەکەی دەکاتەوە .

زۆر جاران دۆش دادەما ، بیری ئاوایی‌یەکـەی دەکردەوەو دەی ووت :

ـ بەس ئەم جارەیان دەستم لـــە گوندەکەم گیرببێتەوە قـەت جێی ناهێلم ...

ئێوارەیەکیان لە چایخانەی مەچکۆ دانیشتبوو ... هەوالی مردنی یەکێك لە خزمەکانی پێ گەیشت ... لەجێی خۆی تاسا ... بێ ئەوەی بگەڕێتەوە مالێ‌و بەکەسێك بلێ ، بەگورجی چووە گـــەراج‌و بـەرەو گوندەکەی کەوتە ڕێ ... پێش بانـگی شێوان گەیشتە جێ ... ملی ڕێـگای مزگەوتی گەورەی گرتە بەر ... لەتەنیشت خاوەن پرســـەوە دانیشت‌و فاتیحە خوێندرا ... دەمی کردەوەو کەوتە لاواندنەوەی :

ـ پیاوی چاك بوو ··· بەحەزرەت بووم ئەمجارەشیان پم دیتبا ···
دەردی غەریبی زۆر گرانە ··· بەرد لەجێی خۆی بەسەنگە ···

زۆر قسەی تریشی کرد ··· ئەوانیش سەری خۆیان بۆ دەلەقـاندو قسەکانی‌یان پەسەند دەکرد ···

زیاتر تێ هەڵچوو‌ە :

ـ بڕیارم داوە لەم زوانە واز لە وولاتی غـــەریبی بێنم‌و بگەڕێمەوە کۆنە هەواری خۆم ··· بەس تۆزێك دەستی خۆم ببینم‌و دەرامەتم بێتــە دەست ، دەگەڕێمەوە ئێرە ، نێو ئێوەی خزم‌و کەس‌و کارم ···

ئەوەی هەی بوو هەڵی ڕشت تا مەلای شێوانیش بانـــگی دا ··· نوێژیان کردو لێی بوونەوە ··· هەر کەسەی پێڵاوەکانی لەقاچ‌و کردو بەرەو مـــاڵ گـــەڕایەوە بێ ئەوەی کەسێك تەکلیفی بردنەوە ماڵێ لێ بـــکا ···

زۆر غەمبـــار بوو ··· دۆش دامـــا ، قەت ئەوەی بەخەیاڵدا نەهاتبوو ··· سەیرێکی هۆڵی مزگەوتەکەی کرد لەخۆی‌و مـەلای گوند زیاتر کەسی تری لێ نەمابۆوە ···

زۆر برسی بوو ··· نانی نیوەڕۆیشی نەخواردبوو ، بۆیە هێزی لێ برابوو ، زگی قوڕەی لێوە دەهات ·

ناوە ناوەش سەیرێکی مەلای دەکرد ، دلی بەو خۆش بوو لەگـــەل خۆی بیباتە ماڵەوەو شتێکی دەرخوارد بدا · مەلاش کەوتبووە گەرمـــەی

نوێژان‌و نوێژی لەدوای نوێژ دادەبەست ··· ناچـار ئەویش دەســـتی بەنوێژکردن کرد ··· جارو باریش سەیرێـکی مەلای دەکردو لــەدڵی خۆیدا دەیووت (هەر هیچ نەبێت مەلا لەگەڵ خۆی دەمباتەوە) ·

کاتێك مەلا لەنوێژکردن بۆوە هەڵسا سەر پێ ، زۆر دڵی خۆش بوو ··· ئەویش وازی لەنوێژکردن هێناو خۆی ئامادە کرد · بەڵام مەلا دەستی دایە قورئانێکەو دانیشتەوە ··· دەستی کرد بە قورئان خوێندن تا بەری بەیان ·

ئەویش دەستی خستە ژێر چەناگەی ، تا بەیانی کەوتە بیرکردنەوە·

مارتی ١٩٨٧

« تەلەفزیۆنە ڕەش‌و سپی‌یەکە »

تەلەفزیۆنە ڕەش‌و سپی‌یەکەی لەمێژەرە هەبوو ... هەموو خەڵک بوون بەخاوەنی تەلەفزیۆنی ڕەنگاو ڕەنگ ، ئەو هەروا مابۆوە ...

تەلەفزیۆنەکەی وەکو زەلامی پەککەوتوو شەتەو گێژ ببوو ... چۆن پیاوی پیر چاوەکانی شەش‌و بێش دەبێت ، لەویش ئەوها وێنەکانی بەشێواوی نیشان دەدا ... دەتووت بە جنۆکـــە لیش دەکا هەردەمەی لەسەر بارێك بوو ... تەنانەت هەندێك جـاران وێنەکانی سەر بەرەو خوار دەنواند یان دەنـگی دەنووساو تا چـەند سەعاتێك کپ دەبوو ... هـەراجی بـکردبا پارەی پێنج کیلۆ گۆشتی نەدەکرد بۆیە قـەت بیری لای وەستای بۆ نەدەکردەوە . هەر جارێکیش وێنەو دەنـــگی بشێوابا مشتەکۆلێکی پیادا دەکێشاو دەی هێناوە باری جارانو دەی خســــتەوە گـــەڕ ... تەنانەت وای لێهاتبوو چوار چێوەکەی لەگـەڵ زۆری مشت پیاکێشاندا شەقو پەق ببوو ...

بەم شێوەیە چەند ساڵێکی لەگەڵ بەسەر برد تاکو لەبڕ یاخـــی بوو . وێنەو دەنـــگ بەیەکجاری سەریان هەڵکرتو بە چــەکوشیش نەگەڕانەوە ...

مناڵەکان لەبەر نەبینینی فلیمی کارتۆن ناڕەحەت بوون ··· زۆر بیری کردەوە شتێك بکات و دڵی مناڵەکانی نەرەنجێنێ ··· بێ سوود بوو ···

ئێوارەیەکی درەنگ خستیە سەر شانی و بۆ بانی نهۆمی سەرەوەی برد ··· مناڵەکان شاگەشکە بوون وتیان :

ـ بابە دیارە بۆمان چاك دەکەیتەوە ؟

بەزەردەخەنەوە ووتی :

ـ بەڵێ ڕۆڵە گیان هەر ئێستا ···

لەمەندەی ووت و تاکو هێزی لەبەردا بوو لەبەرزایی دوو نهۆم فرێی دا خوارەوە ···

مناڵەکان لەپرمەی گریانیان دا ووتیان :

ـ بابە گیان بۆ لێت شکاندین ، دیارە ئێمەت خۆش ناوێ ؟

ڕووی تێ کردن و بەزەردەخەنەیەکەوە ووتی :

ـ ئێوەم خۆش دەوێ بۆیە شکاندم ··· ئەگەر وام نەکردبایە ئەمت نەدەبوونە خاوەنی تەلەفزیۆنی ڕەنگاو ڕەنگ ، سەبرم لێ بکرن سلفەیەکی بۆ وەردەگرم و دەیکرم ·

کانونی یەکەمی ١٩٨٤

★ ★ ★

« ووجاغ کوێر »

چووی بۆ بازاڕگەی هەرەوەزی ... لە شوێنی فرۆشتنی شوشە ، شۆخێکی جوانی قژ درێژت بینی ، لەگەڵ یەکێک لە ئافرەتە کرێکارەکانی بازاڕگە گفتوگۆیان بوو ... بەرامبەری وەکو بت وەستایت ، چـاوت خستە ناو چاوی ... چەند هەنگاوێك لێی چوویتە پێش ، ویستت بیدوێنی ، رووی خۆی وەرچەرخاندو بەرەو دەرگای دەرەوە کشـا .. کەوتیتە دوای ... لەبەر جری خەڵکەکە پێی نەگەیشتی ... لەبەرچاو ون بوو ... هەڵوێستەیەکت کردو کەمێك بیرت کردەوە ... گەڕایتەوە لای ئەو ئافرەتەی تۆزێك پێشتر قسەی لەگەڵ دەکرد ، بۆ وێ کەوتنی ناوونیشانی رووی پرسیارت تێی کرد :

ـ ئەو ئافرەتەی پێش ئێستا لەلات بوو دەتناسی ؟

ـ بەڵێ .

ـ منیش دەی ناسم ، ویستم بێمـە لای بەلام لەبەر قەرەباڵغی نەمتوانی و لـەبەر چـاو وون بوو ... مالیشیانم بزر کردوەو نایەدۆزمەوە .

ـ ناوی ژیانە ، کچی خالیدی برینپێچە لەگەڕەکی مەنتکاوە .

هـەر ئەو ڕۆژە چوویتە گەڕەکەکە ··· دوای گەڕان و سووڕانێکی زۆر هـەموو برینپێچەکانی گەڕەکت بەسەرکردەوە ·· لەسەرەتا لـەوە دەچوو ئیشەکەت مەیسەر نەبێت ··· دووبارە بەماڵەکان هەڵچیتـەوە ··· گوایا ماڵیان بەرامبەر مزگەوتەکەیە ··· یاغر یاغر بۆی کەوتی‌یە ڕێ ··· گەیشتی‌یە جێ ··· دوو چار پشمیت ··· هەڵویستەیەکت کـــرد ، لەبیری خۆتەوەو وتت (دوو چـــار پشمین نیشانەی خێرە) شاگەشکە بوویت ··· ناوی خوات لێ هێنا ، چەند هەنگاوێـــکی تریش چوویتە پێش ، گەیشتیتە بەرامبەر ئەو دەرگایەی ناوونیشانەکەیان بۆت هەڵدابوو ··· پەنجەت کێشا بەزەنگەکەدا ··· زەلامێکی پیری شـەتەو کێری بەساڵا چوو دەرگای کردەوە ··· پێت ووت :

ـ جەنابتان خالیەی برین پێچن ؟

لەخۆشیا نەتزانی چی بڵێی ، کـــەوتی‌یە گێژاوی بیرکردنەوە ، مشاوەرەت لەگەڵ خۆتدا دەکرد ···

کابرا ئەبلەق مابوو ··· لەمەبەستت نەدەگەیشت ··· زیاتر لێت هـــاتە پێش ، ڕووی تێ کردیت ووتی :

ـ بۆ دەنگ ناکەیت ··· ئیشت بەمن هەبوو !؟

ڕاچڵەکیت ، ووریا بوویتەوە ، تۆزێك سەرەتاتـــکێی زووزەوەت کرد لە کۆلکێکی بەستراوە چی ترت نەدیت پێت ووت :

ـ بەڵێ ، بەڵام چۆن بزانم تۆ هەمان کەسیت !؟

بەسەر سووڕمانەوە سەیری کردیت ، بە مرۆڤێکی شێواوت تـــێ گەیشت ··· دەرگاکەی بەسەر ڕووتدا داخست ·

لەبەر خۆتەوە ووتت :

ـ دڵنیام خۆیەتی ، ناچێتە ئەقڵەوە لەکەرەکێك دوو برین پێچ بەم ناوە هەبن .. گریمان خۆیشی بوو ، چۆن داوای دەستی ئافرەتێك دەکرێ هیچی لێ نەزاندرێ ... وویستت بەقسەی چاوێری هێشکت بسکەیتو بەسەر (زات)دا زاڵ بیت ووازی لێ بهێنیت بەڵام دوو دڵ بوویت ... تۆقرەت نەمابوو ... بڕیارت دا شتێك بکەیت . دووبارە زەنگت لێداوە . دەرگاکەی کردەوە ، هێشتان وورتەت لەدەم دەر نەچوو بوو ووتی :

ـ دیسان ئەوە تۆی ؟!

هێمنت کردەوە ، ووتت :

ـ ژیانی کچت ...

قسەکەت تەواو نەکردبوو ، لەقاقای پێکەنینی دا ، ووتی :

ـ هیچ منالم نییە ، ووجاغ کوێرم .

★ ★ ★

لێ بینی ؟

(ذات) = ذات الدنیا

ذات العلیا = چاودێری‌هێشك

« پێشوازی »

جەنابی پارێزگار لەگەڵ مارسیدسەکەی خۆی بەکاروباری تایبەتی ناردی بۆ ئۆرۆزدی باک ۰

وای بەباشی زانی پێش چوونە ئەوێ فیتە بەدەورەیەکی ناو بازاڕی بۆ بکا ۰۰۰ تامەزرۆی سواربوونی ئوتوموبیلی مارسیدس بوو ۰۰۰ لە دوواوەدا وەکو لێپرسراوە گەورەکان دانیشتبوو ۰۰۰ عەبدوڵای باش چاوەشیش هەروەکو ڕۆژان لە پێشەوەی ئوتوموبیلەکە بوو ۰

لەبەر خۆیەوە ووتی :

ـ لەوانەیە ئەوەی دەمبینێ بڵێ ئەمەش پارێزگاری نوێیە ، خۆ دووریش نییە ! لەوانەی دەبن بەپارێزگار هیچیان لەمن زیاتر نییە ۰۰۰ ئەگەر مەسەلە بوونی شەهادەش بێت ئەوا بەقەد دوو شەهادەی ئەوان هەر ساتیت بوونم لە سالانی خوێندندا هەیە ۰۰۰ ئەگەر وا نەبوایە ئێستا لەوانیشم ڕەت کرد بوو ۰۰۰

دەیان بیری تر لەناو مێشکیدا جەنجاڵی دەکرد ۰۰۰ تا گەیشتنە ناو بازاڕ ، لەهەموو کۆڕەپانەکاندا قاچ درا بە ئەرزاو هەیتە سلاویان بۆ

دەسەبند ... ئەو هاوڕێیەی قەت سلاوی لێی نەکردبوو ، خۆی بۆ دەچەماندەوەو بە هەر دوو دەست سەلامی لێ دەکرد .

سواربوونی مارسیدسیش هـەر مـاوەیەك خۆشە ... بێزار بوو ... بەرەو ئۆرزدی کەوتنە ڕێ ...

لەدوورەوە دەرگای ئۆرزدی بۆ خرایە سەر پشت ، مەگەر خـوا بزانێ چـۆن پێشوازییەکی لێ کرا ... لەبەر چری خەڵـکەکە جێی تایەکانیی نەبوو بسووڕێتەوە ... لەگـەڵ هۆپ کردندا کرێـکارانی گەواجەکە تێـکرا خۆیان هەڵکوتا سـەر دەرگاکە - هەر ئەوەتا یەدەی دەرگاکە لەگەڵ دەستییان دەرنەدەچوو ... دەرگای ئوتوموبیلەکەیان بۆ کردەوە ... لەهـەموو ڕاستیکەوە ڕووی تێ کرا ... هەریەکەی کۆمەڵێك گلەیی‌و گـازانەو داخـوازی بۆ هـەڵرشتی ... یەکێك غەسالەی دەوویست ... ئەوی تر بەفرکەرو تەلەفزیۆنی ڕەنگاو ڕەنگ یان تەباخی پێنج چاوەی دەوویست ... کەس نەبوو شتی نەوێ ...

کەسییانی تەریق نەکردەوە ، سەری خۆی لەقاندو ووتی :

ـ ئاسانە ، ئاسان .

لەلایەکەی تریشەوە جەنابی بەڕێوەبەری ئۆرزدی بەخۆی سکرتێرو کۆمەڵێك فەرمانبەرییەوە وەکو کوچ کووچە بەدوای یەکەوە ڕێچکەیان گرتبوو ، بەرەو لای هاتن ...

خۆیان کردە ناو زگی خەڵـکەکەو بەدەست ڕێگایان بۆی کردەوەو بەرەو ژوورەوە کشاندیان ...

وەختابوو لە پێکەنینا پەق ببا ، دانی بەخۆیدا گرتو قووتی دایەوە •

جەنابی بەڕێوەبەر دەستی بۆ قەرەوێتەکەی بردەوەو هەندێکی تر توونەی کردو چاویلکەکەشی تۆزێك هێنا خوارەوە ، دوای دوو تەمو کۆکە کۆکێك ڕووی تێی کـــردو کـەوتە ستایشی خۆیو خستنــــە ڕووی گیروگرفتی کارو تەنگ چەڵەمەی ڕۆژانەو زاڵ بوونی بلیمەتانەی خۆی بەسەر ئەو هەموو تەگەرانەدا بۆ ئەوەی کەسیش پێی زانی بێت •••

لەوەندە لەســەر ڕۆیشت تا کارگەیشتە ئەوە ، وویستی بە زووریی پێی بڵێو قسەکــە لێرەدا ببڕێتـــەوە • بەڵام مـــاوەی نەدا ، زیاتر تێ هەڵچۆوە ، ئەو جارەیان زیاتر لەجاران بە حەماسەوە قسەی دەکردو ئارەقی سووررو شینی بەدەردابوو •

ناچار بوو سەری خۆی بۆ بلەقێنێتو تەئیدی بکا • •

سەر لەقاندنو پەسەندکردنی ئەویش هێندەی تر تیژی کردەوە تا وای لێهات کۆنەکای چـــەند ساڵەی بۆ بەبا کرد • زۆر بێزار بوو ••• زانی ووس نابێتەوە ، هیچی تر خۆی بۆ نەگیراو پێی ووت :

ـ من سکرتێری پارێزگارم ، بەناوی جـــەنابەوە هـــاتوومە بەفر کەرێكو تەلەفزیۆنێـــکی ڕەنـگاو ڕەنگ بۆ ماڵەوەیان وەربـــگرم • ئەگەریش بلوێ شتێکیش لەم بابەتانە بەدیتە من خراپ نییە •

حەپەسا ••• ڕەنگی زەرد هەڵـگەڕا ••• ســەری خستە ســەر مێزەکەو نووقەی لێوەبڕا •

بەسەد فاتیحەو قول‌وەللاّ بەئاگای هێنایەوەو داواکەی لێ دووبارە کردەوە ٠

وەرەقەیەکی راکێشا بەر دەمی‌و پێی ووت :

ـ ئەمەش داخوازی‌یەکەی جەنابی پارێزگار ٠

ئەویش ووتی :

ـ ئەی هی مـــن ؟

بەسەری لێوی‌یەوە وەلاّمی دایەوەو ووتی :

ـ دەتوانیت وەکو ئەم خەلـکە چاوەڕێ بیت ٠

مایسی ١٩٨٧

★ ★ ★

« تـابلۆ »

هونەرمەندێك هەتا مردیشی نەیتوانی دیمەنی گوندەکەی بخاتە ناو چوارچێوەی تابلـۆیەك ٠٠٠ درێژایی تەمەنی بەڕەنگ کردنی ئەو تـاکە تابلـۆیە بەسەر برد ٠٠٠

هەر جارێك تەواوی دەکرد ، دوای تێ ڕووانینێکی قووڵ بەڕاستەو چەپ فلچەی ڕەنگی پێدا دەهێنا ، دەیکوژاندەوە ٠ وای لێهات کۆمەڵێك ڕەنگ لەسەر ڕووی تابلۆکەدا کەڵەکەبوو ، وەکو پەلکەزێڕینەی پاش بارانی بەهاران خۆی دەنواند ٠٠٠

کەمرد تەنیا ئەو تابلۆیەی لەدوا بەجێ ما ٠٠٠

« شانۆگەرییەکی سەرنەکەوتوو »

دوای جاردانو بانگاشە بۆ کردنێکی زۆر ، پەردە لەسەر شانۆ هەڵدرایەوە ... جەماوەرێکی زۆر لە هونەردۆستان دانیشتبوون ...

شانۆگەرییەکە پێشکەش کرا ... مێرد منداڵێک دەوری کوێخای دەگێرا ... زەلامێکی سەرو ریش ماشیش لەدەوری لاوێک دا ...

غەڵبە غەڵب لەناو هۆڵەکە پەیا بوو... دانە دانە بینەران پشتیان لەشانۆ کردو بەرەو دەرگا خۆیان خزاند ... تەنیا دەزعێنەرو ئەکتەرەکان لەوێ مانەوە .

« ئەو شاعیرەی کەشێت بوو »

بووە غەڵبە غەڵب ··· ئاورێکم لە دوام دایەوە ، خەڵکی بازاڕ بەسەر یەکدا ڕژا بوون ··· یەك پارچە ڕەش دەچوونەوە ··· لەوە دەچوو شتێك بدرێت یان هەواڵێکی گرینگ جاڕ بدرێت···

منیش وەکو خەڵکەکە ڕووم تێ کردو خۆم خزاندە ناویانەوە ··· هیچم بەدی نەکرد··· ڕووم تێ کردن‌و پێم وتن :

ـ من هیچ بەدی ناکەم ، ئێوە لەدەورەی چی کۆبونەتەوە ؟!

بەدەست ئیشارەتیان بۆ زەلامێك کرد ، وتیان :

ـ ئەم شاعیرە ئێستا شێت بوو ·

سوپـاس

- بۆ مامۆستای چیرۆك نووس (حسـین عـارف) بـۆ پیاچوونـەوەو سەرنجدانی لەسەر چیرۆکەکانی ئەم کتێبـە ٠
- بۆ برای چیرۆك نووسم کاك (سابیر رەشید) بۆ پیاچوونـەوەی لە ڕووی هونەریو زمانەوانیەوە ٠
- بۆ برای فۆلکلـۆر پەروەر (سەعدوڵلا شێخانی) کە ئـەرکی لـە چاپدانی ئەم کتێبەو سەرپەرشتی چاپی گرتە ئەستۆی خۆی ٠
- بۆ هونەرمەند (محسن محمد امین) کە نەخشەی بەرگەکەی بـۆ کێشـاوم ٠

نووسەر لە چەند دێڕێکدا

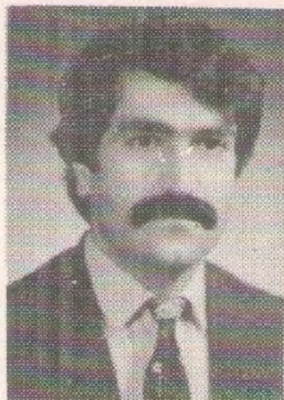
- کەمال سەعدی ، لە ساڵی ١٩٥٦دا لە دایک بووە ٠
- لە شاری هەولێردا پیشەی پارێزە ٠
- لە ئەدەبدا چیرۆک نووسەو لە هونەردا شێوەکارە ٠

لە بەرهەمە چاپکراوەکانی نووسەر

١ ـ شەش کورتە چیرۆکی کوردی ـ ١٩٧٦ ـ بە هاوبەشی لەگەڵ سابیر رەشیددا ٠
٢ ـ کۆمەڵە چیرۆکێک بە ناوی (وون بوون) ـ ١٩٨٤ ـ ٠
٣ ـ دەرگا ـ چیرۆک ـ ١٩٩٠ ٠

نرخی (١) دینارە

رقم الايداع في دار الكتب والوثائق ببغداد ٨٨٥ لسنة ١٩٩٠

قصص

البـــاب

كمال سعدي

نرخی دیناریـێکه

سەرپەرشتی چاپ : سەعدوڵلا شێخانی

نەخشەی بەرگ : محسن محمد امین

مطبعة الحوادث ـ بغداد ـ هاتف ٤١٥٢٦٨٥